

Nr 181.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående tilläggsarvoden åt vissa extra ordinarie ämneslärarinnor vid allmänna läroverk; given Stockholms slott den 15 mars 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen medgiva,

att till sådana extra ordinarie ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken, som förordnats för kortare tid än en termin eller med mindre omfattande undervisning än den med full tjänstgöring förenade, må för år 1918, utöver de i kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk stadgade arvoden, utgå tilläggsarvoden, beräknade efter följande belopp för helt år och full tjänstgöring, nämligen för lärarinna med full kompetens 200 kronor och för lärarinna utan dylik kompetens 400 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag ur protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén yttrade:

Tilläggsarvo-
den åt vissa
extra ordi-
narie ämnes-
lärarinnor vid
de allmänna
läroverken.

I samband med den av 1904 års riksdag beslutade omorganisationen av de allmänna läroverken upprättades i vissa städer sådana läroverk med undervisning för såväl gossar som flickor. Vid dessa statens samskolor skulle en del av ämneslärarpersonalen vara kvinnlig. Löneförmånerna för den kvinnliga lärarpersonalen, liksom för den manliga, äro jämlikt 1904 års riksdags beslut av Kungl. Maj:t fastställda. De återfinnas i kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk.

Det ärende jag under förevarande punkt har att annåla rör vissa avlöningsförmåner för de extra ordinarie ämneslärarinnorna — såsom av det följande skall framgå ej blott vid samskolorna, där de företrädesvis äro till finnandes, utan även vid andra allmänna läroverk. För en rätt insikt av vad frågan gäller, är en kort redogörelse för de extra ordinarie ämneslärarinnornas avlöningsförhållanden av nöden.

Enligt ovannämnda kungörelse äger extra ordinarie ämneslärarinna, som avlagt godkänd avgångsexamen från högre lärarinneseminariet eller fullgjort vad beträffande examen och provårskurs för behörighet till ämneslärarbefattning vid de allmänna läroverken är stadgat, åtnjuta ett årligt arvode av 1,400 kronor samt extra ordinarie ämneslärarinna utan dylik kompetens ett årligt arvode av 1,200 kronor.

Den nya löneregleringen hade endast i några få år varit i kraft, då yrkanden framбуros till Kungl. Maj:t, åsyftande en omreglering av löneförmånerna för ämneslärarinnepersonalen vid samskolorna, vilken personal av flera skäl ansågs för knappt avlönad. Detta syntes särskilt framgå vid jämförelse med motsvarande avlöningar vid de kommunala mellanskolorna. I skrivelse den 30 september 1911 hemställde fördenskull läroverksöverstyrelsen, under erinran om en tidigare skrivelse i ämnet, om förbättring av avlöningarna för såväl de ordinarie som de extra ordinarie ämneslärarinnorna. Överstyrelsens hemställan föranledde Kungl. Maj:t att föreslå riksdagen att för år 1913 medgiva vissa löneförbättringar för den kvinnliga ämneslärarpersonalen, avseende så vitt extra ordinarie ämneslärarinnorna angick att till dem skulle, utöver redan stadgade arvoden, för sagda år utgå tilläggsarvoden till ett belopp av 200 kronor för var och en sådan med full kompetens i enlighet med vad förut angivits samt 400 kronor för varje dylik lärarinna utan berörda kompetens.

Riksdagens beslut i avseende å de extra ordinarie ämneslärarinnorna bifölls av riksdagen.

Nu omförmälda tillfälliga löneförbättring har sedermera beviljats även för vartdera av åren 1914—1917. Därvid hava för de båda åren 1916 och 1917 bestämmelserna om löneförbättringen erhållit en avfattning, varigenom angives, att extra ordinarie ämneslärarinnor ej blott vid samskolorna utan även vid andra allmänna läroverk skulle vara delaktiga i densamma.

För år 1918 har ifrågavarande tillfälliga löneförbättring icke bibehållits i samma ordning som dittills. När nämligen fråga uppkom att bereda en allmän tillfällig löneförbättring för lärarpersonalen vid statens läroverk m. fl. läroanstalter, ansågs densamma, så vitt de kvinnliga ämneslärarinnorna angick, böra inbegripa den tillfälliga löneförbättring, som

förut till dem utgått. Därvid undersökte man alltså vilket belopp, som vid den allmänna löneförbättringen borde tillkomma de kvinnliga ämneslärarinnorna utöver samtliga dem då tillkommande avlöningsförmåner, och ökade sedermera dessa belopp med den förutvarande tillfälliga löneförbättringen, varigenom tydligtvis framkommo de belopp, som ansågos böra tilldelas dem utöver deras i kungörelsen den 27 augusti 1904 bestämda avlöningsförmåner. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att tillfällig löneförbättring under år 1918 finge utgå till extra ordinarie, biträdande och vikarierande kvinnlig ämneslärare vid allmänt läroverk med full kompetens med 500 kronor och till dylik kvinnlig ämneslärare utan berörda kompetens med 700 kronor. Genom riksdagens beslut i anledning av Kungl. Maj:ts förslag blev det förra beloppet höjt till 600 kronor; det senare godtog av riksdagen.

Härmed borde nu varit välbeställt för ifrågavarande kvinnliga extra ordinarie personal. En bestämmelse rörande den nya tillfälliga löneförbättringen har emellertid i åtskilliga fall lett till en påföljd, som icke varit avsedd och som måste anses betänklig.

Den bestämmelse, som jag här avser, är införd i § 1 i kungl. kungörelsen den 23 november 1917 angående tillfällig löneförbättring för år 1918 åt lärarpersonal vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminarier, folkskoleseminarierna, statens blindundervisningsanstalter och de tekniska elementarskolorna. Där heter det i enlighet med riksdagens i ämnet fattade beslut:

Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer:

b) den, som under år 1918 på grund av erhållet förordnande under minst en termin bestrider full tjänstgöring såsom
extra ordinarie ämneslärare, manlig eller kvinnlig, vid allmänt läroverk, högre lärarinneseminarier eller folkskoleseminarium,

Nu omförmälda bestämmelse, att endast den, som under år 1918 på grund av erhållet förordnande under minst en termin bestrider full tjänstgöring såsom extra ordinarie ämneslärare, erhåller delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen, medför, att sådana extra ordinarie lärarinnor vid allmänt läroverk, som tjänstgöra kortare tid än en termin, eller med mindre omfattande tjänstgöring än en full sådan icke allenast icke komma i åtnjutande av den tillämnade höjningen i avlöningsförmånerna utan rent av komma i sämre ställning än de hade under åren 1914—1917.

För närmare belysning härav torde jag få hänföra mig till vad läro-

verksöverstyrelsen i avseende härå anfört i den skrivelse av den 4 februari 1918, som ligger till grund för min framställning i denna punkt.

I ovannämnda kungörelse den 27 augusti 1904, yttrar överstyrelsen, funnes stadgat, att, med avseende på beräkningen av sådana avlönings- och arvodesmedel, som skola utgå för läsarets antal läsveckor (så är förhållandet med de extra ordinarie ämneslärarinornas löneförmåner) den årliga arbetstiden skulle beräknas till 273 tjänstgöringsdagar. Sedermera utfärdade Kungl. Maj:t den 8 december 1904 cirkulär angående grunder för beräkning av arvoden åt vikarier och extra lärare vid rikets allmänna läroverk och pedagogier m. m. och gav där i mom. 7 den föreskrift, att arvode till ifrågavarande lärare skulle utgå efter läsår i förhållande till den tid, som hans tjänstgöring vid läroverket omfattat. För ett förordnande, som omfattat kortare tid än ett läsår, hade följaktligen vederbörande lärarinnor ägt såsom arvode uppbära ett mot tiden för förordnandet svarande antal 273 delar av ovannämnda belopp. Ett förordnande att tjänstgöra mindre antal timmar än det med full tjänstgöringsskyldighet förenade förekomme — bortsett från timplärförordnande — i sådana fall, då lärare erhållit partiell tjänstledighet eller vikariatet för tjänstledig lärare av någon anledning måst uppdelas på flera personer. För dylika fall funnes inga uttryckliga bestämmelser angående vikariearvodet, men det hade utbildat sig den praxis, vilken ock syntes stå i bästa överensstämmelse med gällande avlöningsbestämmelser i övrigt, att till sålunda partiellt tjänstgörande vikarie utgått så stor del av det årliga arvodet, som motsvarade tjänstgöringens omfattning.

Därigenom att nu den förut under några år för de extra ordinarie ämneslärarinnorna utgående tillfälliga löneförbättringen fatt ingå i den tillfälliga löneförbättring, som tillerkänts dem för år 1918, och på grund av vederbörande, i det föregående omnämnda bestämmelser rörande denna bleve extra ordinarie ämneslärarinnor med förordnande för kortare tid än en termin eller med mindre än full tjänstgöring för år 1918 i avsaknad av all tillfällig löneförbättring. De erhöle således mindre avlöning än de i motsvarande fall under de senare åren åtnjutit och hade att uppbära arvoden allenast efter bestämmelserna i kungörelsen den 27 augusti 1904 och cirkuläret den 8 december 1904, det ville säga efter 1,400 kronor respektive 1,200 kronor om året.

Detta förhållande, fortsätter läroverksöverstyrelsen, vid vilket överstyrelsen nu tillåter sig fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, gäller enligt sakens natur jämförelsevis få fall och små belopp. Det torde emellertid icke kunna anses skäligt, att en åtgärd, som är avsedd att bringa en hel kår en avsevärd ekonomisk förbättring, medför sådana konsekvenser, att en grupp inom kåren, som redan förut hört till de svagast avlönade, tvärtom får sina ekonomiska förhållanden försämrade. Särskilt bjärt framträder detta missförhållande, om man jämför de extra ordinarie lärarinnornas ställning med de extra ordinarie lärarnas. Dessa åtnjoto enligt merbemälda författningar av år 1904 ett årligt arvode av, alltefter växlande kompetens, 2,000 kronor, respektive 1,800 kronor, utan att därvid fästs något förbehåll angående förordnandets omfattning, varför arvodet, i sådana fall då förordnandet gällde kortare tid eller partiell tjänstgöring, utgick med en mot tidslängden och tjänstgöringens omfattning svarande del av nämnda belopp. Genom beslut av 1913 års riksdag höjdes dessa belopp från och med år 1914 till 2,700 kronor, respektive 2,300 kronor, fortfarande utan förbehåll av nämnda slag. Då nu vid den för år 1918 utgående tillfälliga löneförbättringen däremot är fäst ett dylikt förbehåll, medför detta för de extra ordinarie lärare,

som förordnats att tjänstgöra kortare tid än en termin eller att uppehålla en del av den till en lärartjänst hörande undervisningsskyldigheten, allenast den följden, att de icke komma i åtnjutande av 1918 års tillfälliga löneförbättring, men däremot icke, såsom för lärarinnorna, att de gå miste jämväl om den löneförbättring, som de förut åtnjutit under en följd av år till och med år 1917. En dylik olikhet mellan lärare och lärarinnor kan icke gärna vara med rättvisa överensstämmande. Det synes därför överstyrelsen, som om det redan fattade beslutet angående tillfällig löneförbättring för år 1918 borde kompletteras med ett beslut, som för samma år beviljade de extra ordinarie lärarinnor, som på grund av tjänstgöringens mindre omfattning icke kunna komma i åtnjutande av nämnda löneförbättring, en löneförbättring till samma belopp, som tidigare beviljats för vart och ett av åren 1913—1917.

Slutligen vill överstyrelsen, för att giva någon föreställning om räckvidden av den sålunda föreslagna åtgärden, meddela, att överstyrelsen under den hittills gångna delen av år 1918 i fyra fall utfärdat förordnande för lärarinnor att tjänstgöra såsom vikarier för ordinarie lärarinnor vid allmänt läroverk under kortare tid än en termin, varvid i ett av dessa fall vikariatet fördelats på två personer. Härtill kan jämväl komma ett eller annat fall, då förordnandet givits att gälla tillsvidare under vårterminen 1918 men av någon anledning kan komma att avbrytas före terminens slut. I alla händelser rör det sig här om belopp, som äro försvinnande små i jämförelse med den för lärarpersonalen i stort redan beviljade tillfälliga löneförbättringen för år 1918, men som icke desto mindre äro av vikt för de svagt avlönade lärarinnor, det gäller.

På grund av vad sålunda anförts får överstyrelsen hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att till sådana extra ordinarie ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken, som under år 1918 på grund av erhållet förordnande bestrida tjänstgöring under kortare tid än en termin eller med mindre omfattande undervisning än den med full tjänstgöring förenade, må, utöver de i ovannämnda kungörelse den 27 augusti 1904 stadgade arvoden, utgå tilläggsarvoden, beräknade efter följande belopp för helt år och full tjänstgöring, nämligen för lärarinna med full kompetens 200 kronor och för lärarinna utan dylik kompetens 400 kronor.

Statskontoret har den 12 februari 1918 i ärendet avgivit infordrat underdånigt utlåtande, däruti anförts:

Såsom läroverksöverstyrelsen nu framhållit, blev den av 1917 års riksdag åt extra ordinarie lärarinnor vid allmänna läroverk för år 1918 beviljade tillfälliga löneförbättringen sammanslagen med de tilläggsarvoden, som under de senaste åren utgått till dylika lärarinnor utöver de i kungörelsen den 27 augusti 1904 stadgade arvoden, och denna sammanslagning har haft den påtagligen icke avsedda påföljd, att den, som förordnas till extra ordinarie lärarinna för kortare tid än en termin, går miste även om nyssnämnda tilläggsarvode.

I likhet med överstyrelsen anser statskontoret, att detta är ett missförhållande, som kräver rättelse.

Mot överstyrelsens motivering har statskontoret ej annan erinran än att i de fall, då ett förordnande givits att gälla tills vidare under en termin men av någon anledning kan komma att avbrytas före terminens slut, vederbörande icke torde, såsom överstyrelsen synes antaga, gå miste om tillfällig löneförbättring för den tid hon tjänstgjort; och åberopar statskontoret i sådant avseende sitt denna dag avgivna utlå-

tande över en av styrelsen för Sveriges extralärares förening gjord framställning. Men detta förringar ej behovet av rättelse för de fall, då vederbörande förordnats för kortare tid än en termin.

Vad angår lydelsen av den föreslagna bestämmelsen vill statskontoret, med hänsyn till vad som anförts i dess nyssberörda utlåtande, ifrågasätta, om ej denna bestämmelse bör avse sådan extra ordinarie ämneslärarinna, som »under år 1918 förordnats för kortare tid än en termin».

Den av statskontoret omförmälda ansökningen av Sveriges extralärares förening avsåg det förhållande, att en myndighet ansett sig ej kunna förr än vid slutet av vårterminen 1918 utbetala den under vårterminen upplupna delen av den extra ordinarie lärare beviljade tillfälliga löneförbättringen och blott till den, som då visade sig hava oavbrutet under hela terminen bestritt full tjänstgöring. Jag tillåter mig erinra därom, att då ärendet anmäldes inför Kungl. Maj:t den 15 februari 1918, Kungl. Maj:t i sitt i ärendet fattade beslut förklarade, att anförda bestämmelser i 1917 års ovan omförmälda kungörelse måste anses innebära, att den, som förordnats till extra ordinarie ämneslärare under minst en termin, ägde att samtidigt med arvodet uppbära tillfällig löneförbättring, som i kungörelsen avsåges.

Uppenbarligen bör rättelse ske i de av överstyrelsen anmärkta förhållandena, och jag vill därför föreslå, att till riksdagen göres framställning i ämnet, i väsentlig överensstämmelse med vad överstyrelsen och statskontoret föreslagit. Härigenom komma nu avsedda extra ordinarie ämneslärarinnor i samma läge beträffande avlöningsförmåner, som de haft under de föregående åren. Likasom då behöves ej särskilt anslag för ändamålet; tilläggsbeloppen komma att utgå ur de till arvoden åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken avsedda medlen.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att till sådana extra ordinarie ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken, som förordnats för kortare tid än en termin eller med mindre omfattande undervisning än den med full tjänstgöring förenade, må för år 1918, utöver de i kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk stadgade arvoden, utgå tilläggsarvoden, beräknade efter följande belopp

Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition Nr 181.

för helt år och full tjänstgöring, nämligen för lärarinna med full kompetens 200 kronor och för lärarinna utan dylik kompetens 400 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, gilla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
C. Wilh. Hagman.
